

36

KARS

VİZYON PLANI

'SINIRSIZ KÜLTÜRLER'

KENTSEL VİZYON
PLATFORMU

KENTSEL VİZYON PLATFORMU

‘Kentsel Vizyon ile Kurgulanan Kentler’

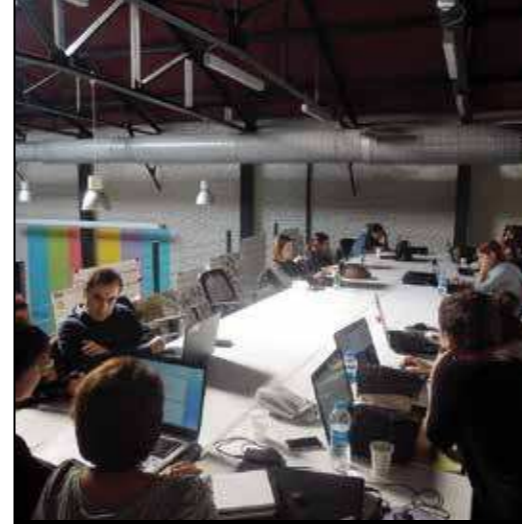
NEF ve Kentsel Strateji tarafından kurulan
Kentsel Vizyon Platformu
kamu, sivil ve özel sektör işbirliği ile

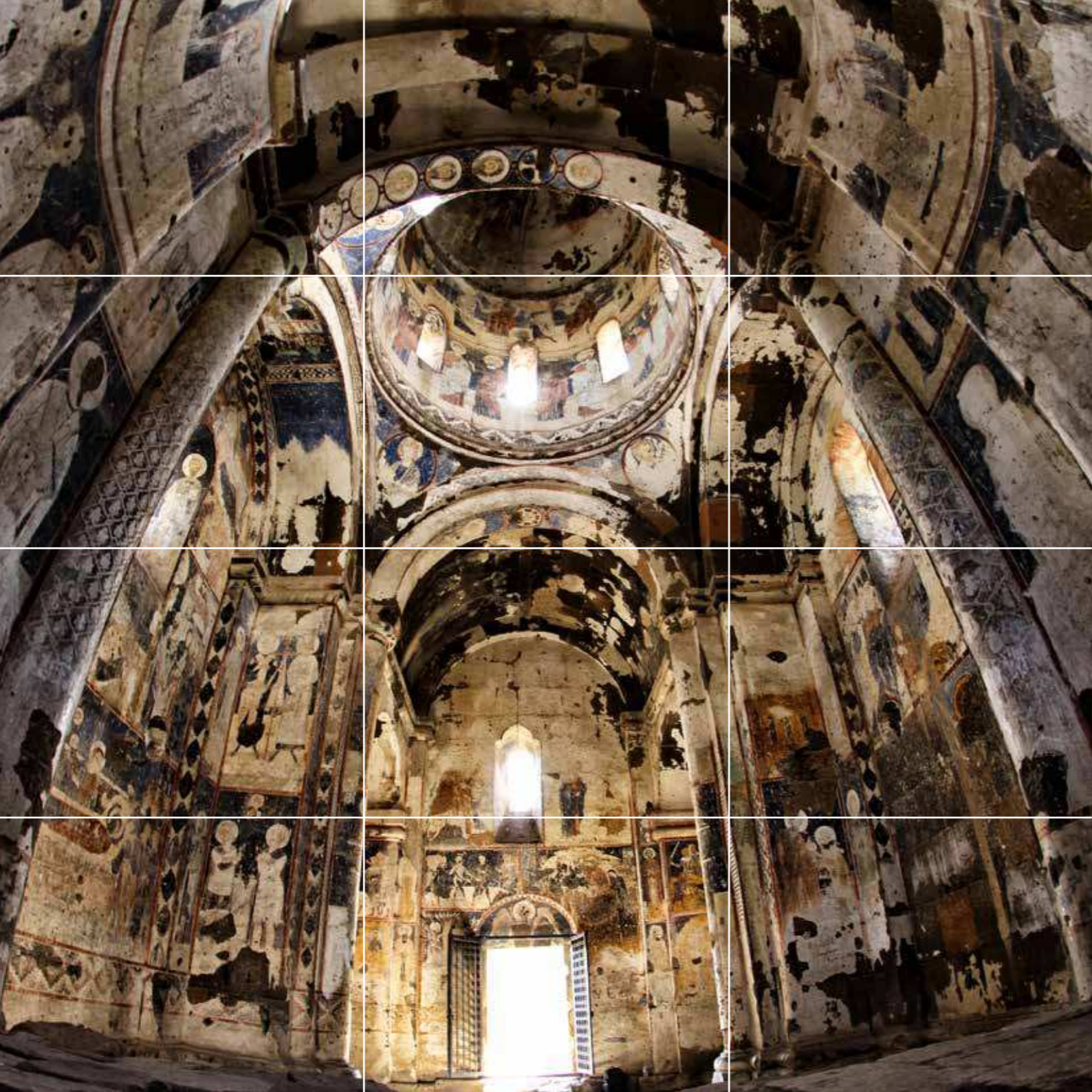
- bölge
- kent
- mahalle

ölçeğinde çalışmalar yaparak, yeni planlama
yaklaşımı ve modellerini tartışmaya açmaktadır.

81KENT
VİZYON
www.kentselvizyon.org

“Kars Vizyon Planı” Kentsel Strateji tarafından
geliştirilen kapsam ve içerik çerçevesinde,
A. Faruk Göksu ve Sıla Akalp 'in Stüdyo 33'te
verdiği eğitimler sonucunda,
Simge Zilif tarafından hazırlanmıştır.

01

ANALİTİK BAKIŞ
Stratejik Göstergeler
10 Temel Sorun ve Fırsat
BEK Analizi

07

02

STRATEJİK BAKIŞ
Bölgesel İşbirliği
Kent Kurgusu

15

03

VİZYON
Bölgesel Vizyon
Kentsel Vizyon

20

5

04

VİZYON ve EYLEM ÇERÇEVESİ
Vizyon Çerçevesi
Eylem Çerçevesi

23

05

KARS'IN GELECEĞİ İÇİN
10 TEMEL İLKE

36

BÖLÜM

01

ANALİTİK BAKIŞ
Stratejik Göstergeler
10 Temel Sorun ve Fırsat
BEK Analizi

STRATEJİK GÖSTERGELER

Nüfus:
304.821 kişi

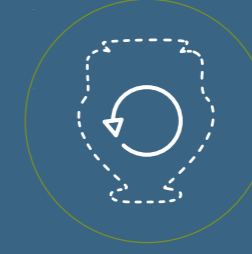
Ekonomik Değerler:

- Hayvancılık
- Balcılık
- Kültür turizmi
- Lojistik
- Hayvancılığa dayalı sanayi

Doğal Değerler:

- Erzurum-Kars Yaylası
- Yüksek ovalar: Kars Ovası
- Allahuekber Dağları, Kısır Dağı, Akbaba Dağı, Aladağ
- Sarıkamış Ormanları
- Kuyucuk Gölü
- Kızılçubuk Vadisi
- Kars Çayı, Arpa Çayı, Aras Nehri
- Mağaralar: Yazılıkaya Mağarası

Tarihsel İzler:

- Paleolitik – Orta Tunç Çağı arası kesintisiz yerleşim
- Urartular
- Persler
- Arakslar, Tigranlar, Sasaniler
- İslam Uygarlık dönemi
- Selçuklular
- Osmanlılar
- Cumhuriyet

8

9

Performans Kriterleri

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

68

ÇEVRE
77

EKONOMİ

65

SOSYAL
71

YAŞAM KALİTESİ

79

Eğitim:

Kafkas Üniversitesi
(15.300 öğrenci)

Sosyal Altyapı:

- 7 Kütüphane
- 2 Tiyatro
- 1 Üniversite
- 1 Sinema
- 3 Müze

10 TEMEL FIRSAT

Kafkasya kapı kenti	1
Güçlü ekonomi: hayvancılık	2
Zengin somut kültürel miras	3
Çok-kültürlü kozmopolit yaşam	4
Güçlü ulaşım bağlantıları	5
Kars — Tiflis — Bakü demiryolu projesi	6
Kültür turizmine dönük mevcut stratejiler	7
Bölgesel ve sınırötesi işbirliği fırsatları	8
Üniversite ve öğrenci nüfus	9
Zengin biyoçeşitlilik	10

10 TEMEL SORUN

10	1	Sınır ötesi diyalog ve işbirliğinin zayıflığı
	2	Hayvancılıkta uzmanlaşma ve markalaşma eksikliği
	3	Üretim hacminde katma değer eksikliği
	4	Sanayi tesislerinin yetersizliği
	5	Kentsel altyapı eksikliği
	6	İş olanaklarının az oluşu
	7	Hava kirliliği
	8	Su sıkıntısı
	9	Koruma bilinci eksikliği
	10	Kentsel yayılma

BEK ANALİZİ

Kaynak: Kentsel Strateji

Birikim	Tarih öncesi Renkli yaşam kültürü Doğu'nun ilk neolitik anıtları Kesintisiz yerleşimler bilgisi
Bereket	Hayvancılık Katmanlar mirası Kültürel çeşitlilik Yüksek yayla iklimi
Beceri	Birlikte yaşam Geleneklerin devamlılığı Sanat Çeşitliliğin farkındalığı
Bakış	Bölgesel işbirliği Kültürel odak Lojistik düğüm Kentsel dayanıklılık Çeşitlilik
Büyüme	Marka değeri Hayvancılıkta katmadeğer Yeni büyüme yönü: turizm İmaj
Beklenti	Sınırötesi ilişki Ekonomik gelişme Kentsel altyapı gelişimi İşbirliği yaklaşımı Çeşitlilik yönetimi

Ekoloji	Flora ve fauna Kafkas arısı Kuyucuk Gölü Sarıkamış Ormanları Erzurum-Kars Yaylası
Ekonomi	Turizm çeşitliliği Ekonomik ağlar Hayvancılıkta uzmanlaşma Sanayide yerel yatırım Lojistik açılma
Eşitlik	Kültür grupları Ekonomik pay Eğitimde kapsayıcılık Kentsel imkana erişim
Etkinleştirme	Sektörel işbirliği Sınırötesi ilişki Bölgesel rekabet Yerel-kamu-özel Üniversite
Edinim	Katılım ortamı Yerellik Sunum stratejisi Ortak ağlar Markalaşma
Entegrasyon	Kültürel Kent-Kır Hayvancılık-sanayi Bölgesel Sınırötesi

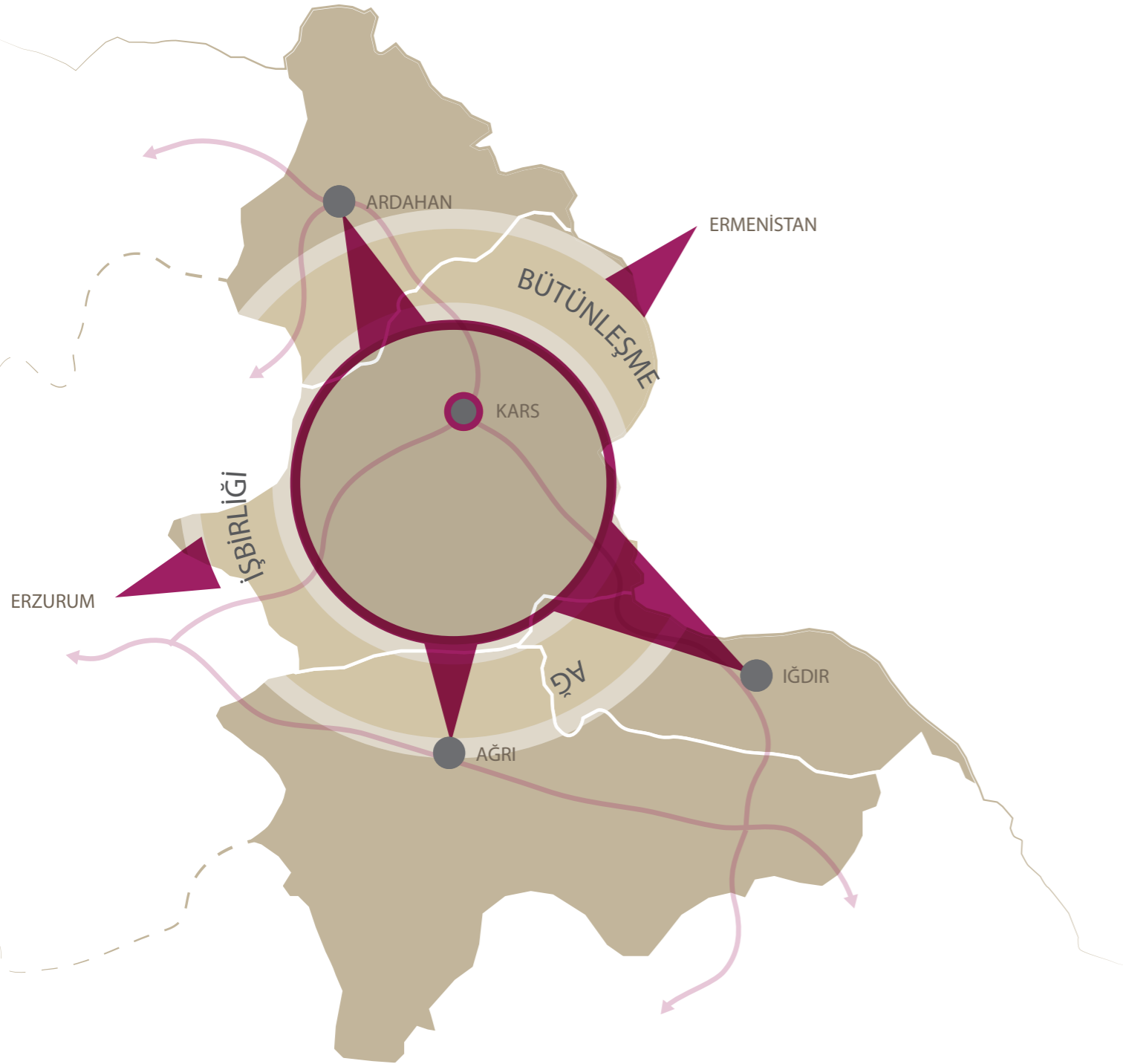
Koruma	Mimari özgünlük Tarih öncesi dönem Geleneksel sanatlar Etnik ve kültürel çeşitlilik Bütünlük peyzaj koruma
Kapasite	Altyapı İşbirliği Pazarlama Uzmanlaşma Turizm çeşitliliği
Kalkınma	Katmadeğer Sektörel birliktelik Markalaşma Kültür
Kimlik	Serhat kenti Rus Mimarisi Ani Harabeleri Peynir ve bal
Katılım	Kültür ağı Yerel ekonomi İşbirliği
Kurgu	Sınırsızlık Dayanıklılık Bölgesel bütünlük Altyapı

BÖLÜM

02

STRATEJİK BAKIŞ
Bölgesel İşbirliği
Kent Kurgusu

BÖLGESEL İŞBİRLİĞİ

KARS, BÖLGE İÇİNDE HANGİ STRATEJİK ROLÜ ÜSTLENECEK?

Türkiye'nin Kafkasya'ya açılan penceresi, İpekyolu'nun önemli son durağı olan kent, kültürel mirası ve lojistik avantajları sebebiyle önemli bir kavşaktır. Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaşım Koridoru (TRACECA) projesinin uygulanması ile birlikte Hazar Havzası'nın zenginliği uluslararası rekabet ortamı ile buluşturacaktır. İstanbul - Ankara - Kars - Tiflis - Bakü ve İstanbul - Sivas - Kars - Gümrü demiryolu hatları, ülkede olduğu gibi Kars ilinde de önemli dinamikleri harekete geçirecektir. Kentin mevcut potansiyelini gelişme dinamiklerine entegre etmesi, var olan değerlerini bölgesel ve sınırötesi işbirlikleri çerçevesinde değerlendirmesi ile mümkündür.

Kars, mevcut durumda bölgenin ticaret yolları üzerinde bulunan Ardahan ve Iğdır'ın yanı sıra yeni lojistik kapı olarak öne çıkmaktadır. Hem bölgesel hem de kentsel gelişim için sınırötesi entegrasyon ve bölgesel işbirliği önemli görünmektedir. İşbirliği ilkeleri olarak sınırsız sınırlar, bütünleşme ve paylaşım temel alınmalıdır. Son dönemde düşüşte olan hayvancılık ve sanayi sektörlerinde Ardahan, Ağrı ve Iğdır ile işbirliği yaparak üretim ekonomisi ağı geliştirmeli; yurtiçi ve yurtdışı pazarına ürün sunmak için lojistik avantajlar değerlendirmelidir. Bölgesel coğrafi değeri olan ürünlerde markalaşma sağlanmalı ve pazarlama stratejileri geliştirilmelidir. Böylelikle hem bölge içi hem de bölgesel rekabet edebilirlik artacaktır.

Ermenistan ile komşu olan kent, sınırötesi bağlamda değerlendirilebilecek çok katmanlı kültürel değerlere sahiptir. Kültür turizmi potansiyelini değerlendirmesi, lojistik kapı olmasının yanı sıra kenti bir çekim merkezi kılacaktır. Günümüzde kapalı olan Ermenistan sınır kapısının açılması, bu nedenle önem taşımaktadır. Sanat ve kültür alanında komşu kent Gümrü ile özellikle Akyaka bağlantısıyla işbirlikleri geliştirilmeli, bölge içinde ise Ağrı ve Iğdır ile doğa ve kış sporları turizmi ile bütünleşen bir turizm koridoru yaratılmalıdır. Turizmde çeşitlilik esas alınmalıdır. Bölge içinde Kars, bu özelliği ile farklı bir çekim noktası olacak; bölgesel koridorda bir keşif odağı olarak öne çıkacaktır.

KENT KURGUSU

YENİ KENT KURGUSU NE OLACAK?

Kars'ın kentsel kurgusunun temel belirleyicileri, topografya ve sudur. Kars Çayı, kenti ikiye ayırmaktadır. Kuzeyinde, geçmiş uygarlıklardan kalan tabyalar, mağara yerleşimler ve kiliseler ile birlikte Kalenin batısında kalan kısımda üniversite yerleşkesinin de bulunduğu yerleşim alanı mevcuttur. Çay hattı boyunca kale, Osmanlı ve Rus sivil mimarlık örnekleri, kilise, cami ve kümbetler, eski Taşköprü ve tabyalar görülür.

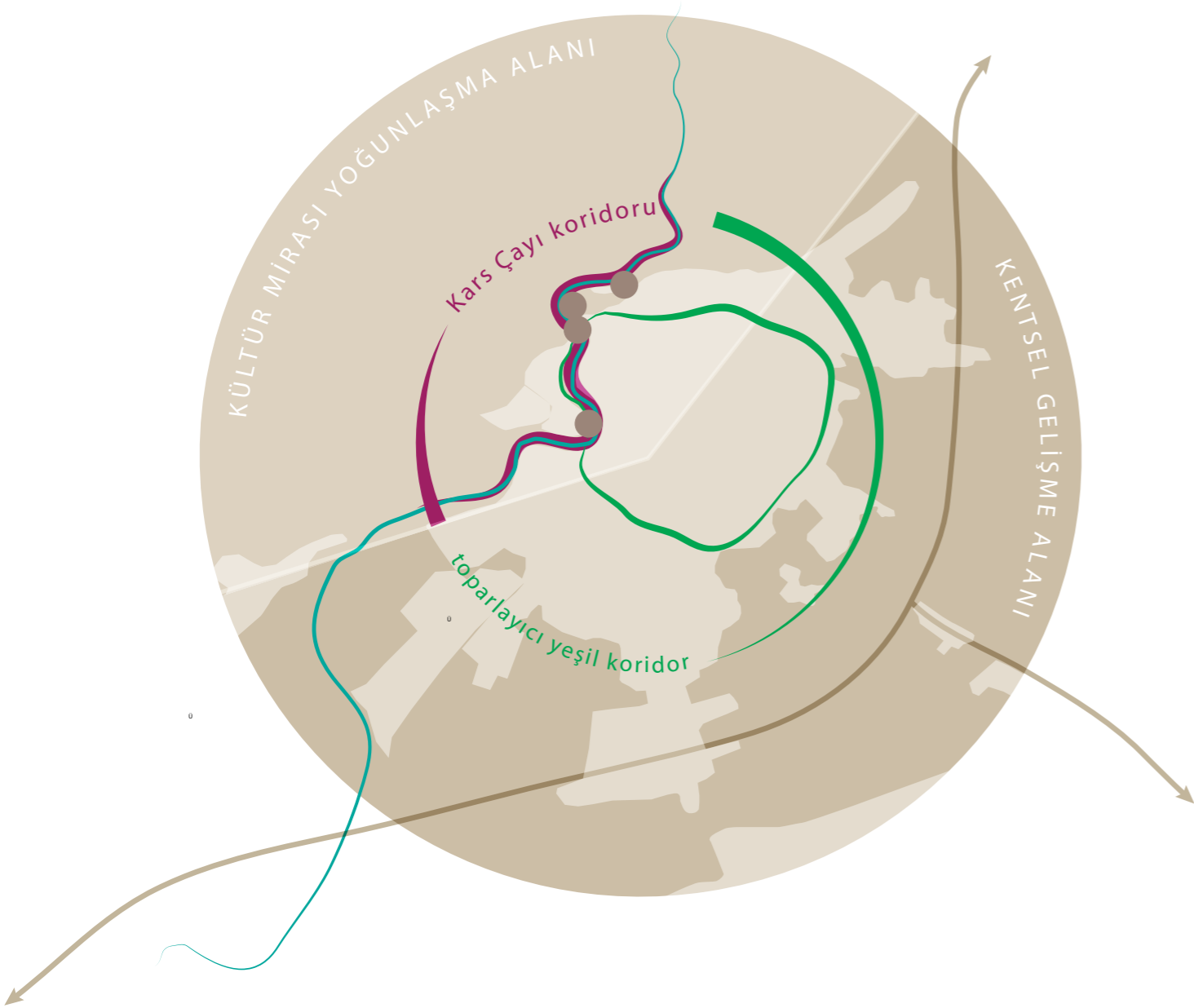
Kars Çayı'nın güneyindeki yerleşim alanı, Erzurum-Kars karayoluna doğru gelişmektedir. Yerleşimdeki yeşil alanlar yetersizdir; topografya ve doku açısından elverişli olmasına rağmen yeşilin ve yaya akslarının, kentin renkli sosyal dokusunu dinamik kılan ve paylaşımı artıran kamusal mekanların devamlılığı yoktur. Kentin güneye doğru saçaklanarak büyüme eğilimi göstermesi, su hattının çevresindeki kültürel mirasın arka planda kalması ve kentin su ile buluşmamasına neden olmuştur.

Yeni kent kurgusunda, kentin kamusal alanlarını artırmak ve kentin mevcut değerlerini görünür kılmak için iki ana unsur ortaya çıkmaktadır: Koridorlar ve odaklar. Kent merkezinin yeni kurgusunda, Kars Çayı koridoru ve topoğrafyası odağa alınmalı ve kentin makroformunu koruyacak bir yaklaşım benimsenmelidir. Kentin su kenarı ve kültür yapıları ile bağı yeniden kurulmalıdır.

- Kars Çayı Koridoru: Kentin kamusal mekan omurgasını oluşturacaktır. Çayın üzerinde yer alan kültür mirasının kamusal mekanlarla bütünleşerek görünür kılınması ve kentin içinde kurgulanacak yeşil koridor ile bağlanması hedeflenmelidir. Su hattı boyunca mümkün olduğunca yeşil alanlarla birlikte kesintisiz yaya erişimi sağlanmalıdır. Koridor üzerinde yer alan ana odaklar, koridordaki müdahaleleri tanımlamalıdır. Aks üzerindeki mirasın en az müdahale ile bakım ve restorasyonu yapılmalı, dokuya uyumsuz elemanlar kaldırılmalıdır. Koridor üzerinde, çayın kuzeyinde bulunan miras alanının en iyi izlenmesine olanak veren noktalar tespit edilmelidir. Koridor üzerinde belirlenen odalarda ise suya erişim sağlanmalıdır.
- Arkeolojik Odak: 1. Derece arkeolojik sit alanı olan Kars Kalesi ve Taşköprü'nün çevresinde bulunan uyumsuz yapılar ayıklanmalıdır. Taşköprü çevresinde elektrik sisteminin gizlenmesi, kıyıda suyla etkileşime geçilebilecek alanlar oluşturulması ve peyzaj çalışması gibi küçük müdahalelerle fiziksel doku düzenlenmelidir.
- Tarihi Odak: Kalenin güneyinde eski hamamların, Osmanlı evleri ve Kümbet Camii'nin bulunduğu alandır ve kale ile birlikte ele alınmalıdır. Osmanlı evlerinin restorasyonu, bu odakta birincil öncelik olmalıdır.
- Tabya Odağı: Kalenin kuzeyinde Arap Tabyanın bulunduğu alandır. Kentsel yeşil koridorun bir ucu, bu odağa bağlanmalıdır. Tabyanın çevresinde düzenleme yapılmalıdır. Burada geniş açık alan, yeşil alanla birlikte kurgulanmalıdır.
- Yeşil Odak: Mesut Yılmaz Parkı'dır. Parkın hemen yanındaki köprüden bisiklet geçişi sağlanmalıdır.

Kentsel Yeşil Koridor: Bülbül ile Ortakapı mahallelerinin arasından geçen su kanalı aksından ilerleyerek Halitpaşa mahallesinin ve kent yerleşiminin güneyinden geçen, Bahçelievler mahallesinin doğusundan Kars Çayı'na uzanan yeşil koridordur. Oluşturulacak yeşil alanlar ve kamusal odaklarla birlikte kentsel bisiklet parkuru ve bisiklet park alanları da düzenlenmelidir. Bisiklet parkuru, suyun kuzeyinde kalan Fevzi Çakmak Mahallesi'ne bağlanarak kıyıda ve Erzurum caddesi'nde devam etmelidir. Koridor üzerindeki odaklar, proje sürecinde geliştirilmelidir.

Koridor ve odakların yanı sıra kültür mirasını anlamayı daha etkin kılmak amacıyla Kars kentsel rota çalışması yürütülmeli, yaşam kalitesini artırmak amacıyla altyapı sistemi geliştirilmeli ve kentsel estetik adına tasarım kriterlerinin geliştirilmesi gereklidir.

BÖLÜM

03

VİZYON
Bölgesel Vizyon
Kentsel Vizyon

BÖLGESEL VİZYON
SINIRSIZ KÜLTÜRÜN KEŞİF ODAĞI

KENTSEL VİZYON
DEĞER BAĞLARI İLE YAŞAYAN
KENT MİRASI

BÖLÜM

04

VİZYON ve EYLEM
ÇERÇEVESİ
Vizyon Çerçevesi
Eylem Çerçevesi

VİZYON ÇERÇEVESİ 3x3 EYLEM ÇERÇEVESİ

1 FARKLILIK

1 İlk:
Başlangıçlar Kenti

2 Düğüm:
Kültürlerin
Buluşma
Noktası

3 Sınır:
Anadolu'nun
Kafkasya'ya
Açılan Odağı

2 TEMA

1 Örgü:
Değerler Bütünü

2 Ahenk:
Kozmopolit
Kültürün
Renkleri

3 Aktarım:
Gelenekselden
Günümüze

3 STRATEJİ

1 Kalkınma:
Sektörel
Çeşitlilik ve
Uzmanlaşma

2 Dönüşüm:
Dayanıklılık
Kurgusu

3 Bütünleşme:
İşbirliği (B)
ağları

KARS'IN GELECEĞİ

1 SEKTÖR

1 Hayvancılık:
Nitelikten Artı
Değere

2 Turizm:
Çeşitlilik Odağı

3 Lojistik:
Dışa Dönüş

2 PROGRAM

1 Aura:
Renkleri
İletişimle
Görünür Kılmak

2 Biyokültür:
Değerler
Harmanı

3 Organik:
Tarım ve
Hayvancılıkta
Yenilik

3 PROJE

1 Marka:
Geleneksel
Değerin Sunumu

2 Açık Miras:
Kültür Mirasına
Dijital Erişim

3 LojiKars:
Tedarik
Zincirinde
Dijitalizasyon

VİZYON ÇERÇEVESİ

3 FARKLILIK

3 TEMA

3 STRATEJİ

İlk

Örgü

Kalkınma

Düğüm

Ahenk

Dönüşüm

Sınır

Aktarım

Bütünleşme

3 FARKLILIK

1

Başlangıçlar Kenti

Kars, birçok anlamda ilklerin kentidir. Neolitik çağa ait ve Avrupa kültürüne has dolmenlere doğuda ilk kez ilde rastlanmıştır. En eski Türkçe ismini taşıyan il olan Kars, Türkiye'nin ilk yaban hayat koruma koridoruna sahip, Anadolu'nun doğudaki ilk yerleşim merkezi ve İpekyolu'nun Kafkaslardan girişte Anadolu'daki ilk durağı olan, ilk Türk sivil anayasasının hayata geçiren İlk Türk Cumhuriyeti Kars Cumhuriyeti'nin kurulduğu, kadınlara seçme ve seçilme hakkının ilk verildiği, Anadolu türk tarihinde ilk gazi ünvanı alan ve Türkiye'de ilk kez ızgara planının uygulandığı yerleşimdir. Ani Harabeleri'nde yer alan, inanç turizmi açısından büyük önem taşıyan Ebu Menecehr Camii de, Türk'lerin Anadolu'da yaptığı ilk cami olması açısından bir ilktir. Kentin bu özgün yönünün zenginleştirilmiş bir kavramsal çerçevede sunumu, Anadolu kültürünü tanıtmak ve yeni projelerin "başlangıç"ı için güzel bir fırsattır ve farklılık yaratacaktır.

2

Kültürlerin Buluşma Noktası

Kars, tarih öncesi çağlardan beri süregelen kesintisiz yerleşim dokusunun ve kültür katmanlarının izlerini mevcut dokusunda barındıran bir kenttir. Zengin etnik katmanlılık; dil, din, sanat, gelenekler, halk edebiyatı, gastronomi alanlarında farklılıkların bir kültürel iç içelikle kentin kültür dokusunu oluşturmuştur. Ayrıca mimari ve kentleşmede de özellikle 19. Yy sonlarında geliştirilen yaklaşımlar, kentsel mekanda sosyal dokunun yakın dönem kalıcı izleridir. Bu açıdan kent, farklı kültürlerin ve kültürel mirasının buluştuğu bir odak olma potansiyelini taşır.

3

Anadolu'nun Kafkasya'ya Açılan Odağı

Geçmişten bu yana önemli bir geçiş noktası ve Kafkasya'ya Anadolu'dan açılan kapı olan Kars, Akyak sınır kapısı ile Ermenistan'a bağlanır, ancak günümüzde bu kapı açık değildir. Kent, İpekyolu'nun da Anadolu'daki önemli bir son durağıdır. Günümüzde Ermeni ve Rus kültürü birlikteliği açısından kültürel önem taşıyan kavşak, 21. Yüzyılın İpekyolu Projesi olarak adlandırılan TRACECA Projesi'nde de önemli konumdadır. Proje hem lojistik hem de turizm sektörü açısından ekonomik gelişimi destekleyecek ve sınırötesi bağlantıları geliştirecektir. Kentin odak gücünü geliştirmek üzere bu fırsattan yararlanması gereklidir.

3 TEMA

1 Örgü

Değerler Bütünü

Geçmişten bu yana farklı uygarlık katmanlarının ve etnik grupların kültürü, doğal varlıklar ile birlikte Kars'ın kültür peyzajını ve yerel ekonomisini şekillendirmiştir. Kent, günümüze dek korunmuş tarih öncesi izlerden Rus Mimarisi ve Ermeni Mirasının çok önemli bir parçası ve UNESCO Dünya Miras Listesi'nde olan Ani Harabelerine kadar uzanan bir somut mirasa sahiptir. Kırsal ekonominin temel unsurları olan hayvancılık, peynircilik ve arıcılığı şekillendiren ana unsur ise soğuk iklim, geniş yayla ve bozkırlar ile biyolojik çeşitlilik olmuştur. Korunarak günümüze ulaşmış bu mirasın tümü, bir bütünlük içinde ele alınmalı ve değerlendirilmelidir.

2 Ahenk

Kozmopolit Kültürün Renkleri

Kültür peyzajının bu denli renkli olması, Kars'ın kozmopolit yapısını beraberinde getirmiştir. Kentteki etnik çeşitliliğin hoşgörüsü çerçevesinde sürdürülmesi, farklılıkların bütünleşmesini sağlayıp yaratıcılığa ilham verdiği gibi korumanın da kaynağı olmuştur. Kozmopolit yapıyı korumak, onu değiştirmeye çalışmadan, yapılan her türlü müdahaleyi bu yapının beklentileri çerçevesinde şekillendirme ile olacaktır. Dolayısıyla yapılan her çalışmada, beklentinin iyi saptanması ve kültürel yapının dinamiklerinin temel ilke olarak alınması gereklidir.

3 Aktarım

Gelenekselden Günümüze

Kars, geçmişten günümüze, dinamiklerinde aktarımın temel yapıtaşı olduğu bir kenttir. İpekyolu'nun bir aktarım aracı oluşu ekonomik anlamda aktarımı temsil ederken, Kars'ın köylerinde görülen Dengbej geleneği, birikimin yani geleneksel bilginin ahenkle aktarılmasının en önemli sembollerindedir. Günümüzde yapılacak çalışmalarda paylaşımla aktarım odaklı yaklaşımlar, kentin sosyal kimliğini vurgulayacaktır. Katılımcılık temeli de aktarım ve paylaşım odaklı kurgulanmalıdır.

3 STRATEJİ

1 Kalkınma

Sektörel Çeşitlilik ve Uzmanlaşma

Temel sektör olan hayvancılığın geliştirilmesi için uzmanlaşmaya yönelik altyapı çalışmaları önem taşımaktadır. Hayvancılığa ayrılan arazilerin değerlendirilmesi yapılmalı ve ilkeler belirlenmelidir. Hayvancılıkta geleneksel yöntemin korunmasına ilişkin bir çalışma hazırlanmalı ve bu çalışma, üniversite eğitim programları ile bütünleştirilmelidir. Kültür ve biyokültür turizmi ile koruma alanında da uzmanlaşma yaklaşımı benimsenmeli, yapılan projelerin öncesinde hem yönetsel, hem de uygulamada kurumsal ve bireysel uzmanlaşmaya yönelik eğitim programları hazırlanmalıdır. Turizm çeşitliliğinin sunulması, turizmin yerel değerler ve yerel halk ile bütünleşmesi, işbirliği zemininde devamlılığı olan koridorlar ile kurgulanması hedeflenmelidir.

2 Dönüşüm

Dayanıklılık Kurgusu

Kars'ta yaşanacak dönüşüm, ekonomideki farklılıkların sonuçlarının kentte ve kırsalda yönetimi ve dayanıklılığın artırılması odaklı olmalıdır. Ekonomik değişimlerin sosyal yapı üzerindeki etkilerinin tespiti için beklenti analizleri yapılmalıdır. Ekonomik gelişmelerle birlikte kentin gelişiminin dengelenmesi; özellikle su, eğitim ve sağlık altyapı hizmetlerinin kırsal alanda ve kentte yeniden ele alınması gereklidir. Suya erişim sıkıntılarının ve hava kirliliğinin engellenmesi, öncelikli konulardır. Dönüşüm sürecinde değerlerin yönetimi, önemli bir takip sürecini gerektirmektedir. Takip süreci, programlar kapsamında yenilikçi ve katılımcı yaklaşımlarla desteklenmelidir. Ayrıca ekolojik yönetim ve takip süreci, üniversite, STK ve yerel halk işbirliği ile sürdürülmelidir.

3 Bütünleşme

İşbirliği (B)ağları

Farklı değerler sisteminin işbirliği ağları ile kurgulanması ve ağların sürekliliğinin sağlanması, bütünleşme için öncelikli yaklaşım olarak benimsenmelidir. Sınır ötesinde Gümrü ile Akyaka, kültür ve sanat alanında pilot işbirliği bölgesi olarak değerlendirilmeli, Iğdır ve Ardahan ile birlikte turizmde ve tarımda bütünlük odaklı programlar kurgulanmalı, Erzurum ve Ardahan ile tarım-hayvancılık üzerine ağ çalışması yapılmalıdır. Kars, bu kurguda kültür ve gastronomi turizmi ile öne çıkacaktır. Komşu sınır kentleri ile yapılacak ittifaklar, bölgesel rekabeti artıracaktır. Sosyal açıdan ise işbirliğine ilişkin sosyal farkındalık projeleri geliştirilmelidir.

3 SEKTÖR

1 Hayvancılık

Nitelikten Artı Değere

Kars'ın başı çeken ekonomik sektörü hayvancılıkta en önemli sorun, sektörel uzmanlaşma eksikliği kaynaklı katma değer düşüklüğüdür. Hayvancılığı geliştirmek üzere Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri açılmaktadır ancak yine de sanayi, küçük aile işletmelerden öteye gitmemektedir. Yıllık 121 ton bal üretilip satılmaktadır, ancak markalaşma konusunda eksiklikler sürmektedir. Hayvancılıkta modern yönetime geçilmemiş olması ve geleneksel yöntemin kullanılması ise oldukça olumsuzdur. Böylelikle niceliksel olarak verimli görünmese de niteliksel olarak yüksek kalitede üretim gerçekleşmektedir. Niteliksel verimlilik açısından modern hayvancılığa geçmeden sektörel uzmanlaşmayı sağlamak ise öncelikle gerekli altyapının oluşturulması ile olacaktır. Altyapı çalışmalarının içinde hayvancılık ve hayvancılığa bağlı sanayide yerel yatırımların desteklenmesi ve kapasite artırma çalışmaları, markalaşma stratejileri yer almalıdır. Erzurum-Kars Yaylasında sürdürülen faaliyetler doğrultusunda Erzurum ile hayvancılık sektöründe işbirliği ağları kurgulanmalıdır. OSB'lerde işlenen ürünlerin pazara sunulmasına ilişkin teşvikler verilmeli ve yeni lojistik imkanlardan faydalanılmalıdır. Kars, yoğun olmayan tarımsal faaliyet ve kimyasal kullanım oranlarının düşüklüğü nedeniyle organik üretime çok elverişlidir. İşbirliği ile kurgulanacak organik tarım ve hayvancılık programı, bu kapsamda ele alınabilir.

2 Turizm

Çeşitlilik Odağı

Lojistik bağlantının güçlenmesi ve dışa açık bir strateji, dolaylı yoldan mevcut ve gelişen turizm dinamiklerini de değiştirecektir. Turizme yönelik talep artışının tek yönde ilerleyen bir turizm stratejisi sonucunda kentin taşıyabileceğinden fazla yük getirmesi olasıdır. Bu nedenle Kars'ta kültür odaklı turizm başta olmak üzere kentin az bilinen bir yönü olan biyokültür turizminin geliştirilmesi ve ekolojik odakların saptanmasının ardından bir ekoturizm koridorunun kültür turizmi koridoru ile bütünleştirilmesi, destinasyon yönetimi çalışması yapılması gerekmektedir. Bu koridorda yaylalardaki bitki çeşitliliği, Sarıkamii-Soğuksu Milli Parkı, RAMSAR alanı ve kuş gözlem odağı olan Kuyucuk gölü, Erden Adası değerlendirilmelidir. Ağrı, Ardahan, Artvin ve Erzurum ile birlikte değerlendirilecek bir kış turizmi rotası hazırlanarak turizm sektöründe çeşitlilik sağlanmalıdır. Ayrıca ziyaretçi izleme ve yönetim planının hazırlanması gerekmektedir.

3 Lojistik

Dışa Dönüş

Günümüzün İpekyolu olarak adlandırılan TRACECA projesi, kentin dış bağlantılarını güçlendirmesi için önemli bir fırsattır. Halihazırda üretilen, geliştirilmesi gereken ve katma değeri yüksek organik tarımsal ürünlerin hem yurtdışı, hem de yurtiçine pazarlanması konusunda bu lojistik imkan değerlendirilmelidir. Tedarik zinciri yönetimi ve güvenlik projeleri geliştirilmeli ve bu konuda eğitim çalışmaları yürütülmelidir. Ayrıca sınır kapılarındaki bekleme süreleri ve ücretlere ilişkin bir düzenleme yapılması, destekleyici olacaktır.

3 PROGRAM

1 Aura

Renkleri İletişimle Görünür Kılmak

Kars'ın kültür peyzajı, farklı renklerden oluşan güçlü bir auraya sahiptir. Kentin aurasını hissedilirin ötesine taşıyarak görünür kılmak, bir iletişim stratejisi ile olacaktır. Aura, kültürel farklılıkları paylaşım ve aktarım temelinde ele alan bir değişim programıdır. Farklı etnik kültürleri buluşturan bu buluşma kapsamında sanatçı değişimleri, heykel atölyeleri, mimari üslup üzerine gezi ve söyleşiler, geleneklerin oyun yoluyla aktarımı, dildeki ortaklıklar konuları ele alınmalıdır. Program, Ermenistan'dan belirlenecek kentlerin yanı sıra Kars'ın kardeş şehirleri olan Wesel, Kutaisi, Bursa, Edirne, Gence, Mineralnye Vody'yle birlikte gerçekleştirilebilir.

2 Biyokültür

Değerler Harmanı

Biyokültür programı, geniş kapsamlı bir programdır. Ekolojik değerler ve kültürel değerlerin buluşması odaklıdır. Bölgesel işbirliği ile gerçekleştirilmesi hedeflenen program, Kars'ta Sarıkamış bölgesi, RAMSAR alanı Kuyucuk gölü, Erden Adası'nı mutlaka kapsamalıdır. Hayvancılığın ve balcılığın temeli olan yüksek rakımlı yaylalar ve özgün fauna değerleri gibi unsurlar tespit edilmeli, biyokültür envanteri çıkarılmalıdır. Ardından kültür turizmiyle birlikte değerlendirilebilecek bir ağ sistemi kurularak odaklar ve alt odaklar belirlenmelidir. Mevcut etnobotanik ve kuş gözlemi çalışmaları ve atölyeleri programa dahil edilmelidir. Etnobotanik ürünlerin gastronomideki yeri ile ilgili yerel halk ile birlikte çalışılmalıdır. Pilot bir biyokültür alanında (Ör. Kuyucuk Gölü) Living Lab araştırma projesi hayata geçirilmelidir. Değerlerin görünürlüğünü artırmak için kategorizasyonu yapılmış envantere web ortamından erişime imkan tanınmalıdır. Ancak bu alanların çevresindeki ekoturizm, ulaşım, otlatma gibi faaliyetlerin özenle yönetimi ve bütünlük bir koruma yaklaşımı çerçevesinde ele alınmalı; tampon bölgeler tanımlanmalı ve ilkeler sistemi sunulmalıdır. Tüm bu çalışmalara yerel halk dahil edilmelidir.

3 Organik

Tarım ve Hayvancılıkta Yenilik

Kars, organik ürün yetiştirmeye ve organik hayvancılığa uygun bir yapıya sahiptir. Sanayi tesislerinin gelişmemiş olması, kentte toprak ve su kirliliğinin Türkiye ortalamasına göre az olması avantajını doğurmuştur. Organik yetiştirilecek hayvan ve ürün türleri belirlenmeli, peyzaj ve arazi değer analizi çalışmaları yapılmalı, yerel tohum çalışması yürütülmelidir. Özellikle organik bal, organik hayvancılık ve peynircilik gibi uzmanlaşma alanlarında uygulanabilecek tarımsal yaklaşım, turizm ile bütünlendirilmelidir. Organik tarım eğitimleri projesi yerel kapsamda hayata geçirilmelidir. Hava kirliliğinin de, toprağın ve yetişen ürünün sağlıklı olması açısından önem taşıdığı ve müdahale edilmesi gereken konular arasında olduğu unutulmamalıdır.

3 PROJE

1 Marka

Geleneksel Değerin Sunumu

Proje, Kars'ın geleneksel yaşama dair değerlerinin bütünlük olarak kentte marka değeri yaratmasını amaçlar. Proje kapsamında geleneksel üretim üzerine markalaşma ve tanıtım çalışmaları yürütülmelidir. Öncelikle ürünlerin tespiti, üretim aşamalarının sözlü ve uygulamalı çalışmalar ile kayda alınması çalışmaları yürütülmelidir. Ardından ürünler için ortak dilde bir grafik çalışması ile kolay okunabilir logolarının hazırlanması ve eğer ürün ambalajlıysa, bir yarışma düzenlenerek ambalaj tasarımlarının yapılması gereklidir. Geleneksel üretimde Kars kaşarı, Kars Balı gibi coğrafi işaret değeri taşıyan

ürünlerin tescillenme süreci hızlandırılmalıdır. Sümer Kars el halısı, Kars Türk çoban köpeği gibi WWCoğrafi işaret tescilli ürünlerin markalaşma çalışması, projede öncelikli değerlendirilmelidir.

3 PROJE

Açık Miras

Kültür Mirasına Dijital Erişim

Uluslararası platformda daha çok yer alması beklenen Kars somut kültürel mirasının erişime daha açık hale getirmesi ve koruma sürecine bu mirası paylaşan herkesin katılımı hedeflenmelidir. Günümüzde yaygınlaştırılan dijital platformlar, uygulamalar ve açık veri toplama üzerine geliştirilen teknolojiler, bunu imkanı kılmaktadır. Projenin iki ayağı vardır: a) Kültür mirasının kamu-yerel-özel sektör işbirliği çerçevesinde dijital ortamda sunumu b) Kentin somut miras odaklarında koruma ve sunum yaklaşımının katılımcı dijital ortamda geliştirilmesi.

Mirasın sunumunda üç boyutlu sanal uygulamalar geliştirilecektir. Bu kapsamda Ani Harabeleri, Rus evleri, Kars Kalesi, Kars Tabyaları, Kümbet Cami, Beylerbeyi ve Selçuklu Sarayları, Kars Müzesi başta olmak üzere camiler, hamamlar, tümülüs ve dolmenler gibi değerlerden öncelikli olarak seçilen örneklerin üç boyutlu modellemeleri yapılmalıdır. Yapılan modellemeler bir web platformunda erişime açık olmalı ve mobil uygulamalar ile desteklenmelidir.

Miras koruma yaklaşımının dijital ortamda geliştirilmesi içinse pilot bir miras odağında (Ör. Ani Harabeleri) açık veri toplanması ve bu alandan toplanan verilerin kurulan açık platformun dijital atölyelerinde tartışılarak restorasyon, onarım, çevre düzenleme önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

3 PROJE

LojiKars

Tedarik Zincirinde Dijitalizasyon

Bölgenin lojistik imkanlardan optimum düzeyde faydalanması, tedarik zinciri yönetimiyle yakından ilişkilidir. Yönetim sürecinin projelendirilmesi, önem taşımaktadır. Projede yer alacak firmaların ve ürünlerin tespitinin ardından, on-line stok ve talep altyapısı oluşturulmalıdır. Nakliye yönetimi, e-ticaret yönetimi, ürüne özgü taşıma ve dağıtım modelinin oluşturulması konuları, çalışma kapsamında ele alınmalı ve farklı ihtiyaçlara göre alt başlıklar geliştirilmelidir. Sistemin kurulması için bir web sitesi ve bir program geliştirilmesi gereklidir. Ardahan ve Iğdır ile işbirliği çerçevesinde gerçekleştirilmesi planlanan proje için Kafkas Üniversitesi

ile işbirliği yapılabilir. Sistemin sağlayacağı en önemli fayda, uzak mesafe taşımacılıkta ürünün kalitesinden ödün vermemesi ve küçük üreticilerin marka değeri taşıyan ürünlerinin dağıtımını düşük maliyetle kolaylaştırmaktır.

BÖLÜM

05

KARS'IN GELECEĞİ İÇİN
10 TEMEL İLKEKARS'IN GELECEĞİ İÇİN
10 TEMEL İLKE

1. **ÖZGÜNLÜK:** İlkler Kenti
2. **YÜKSEK YAYLA İKLİMİ:** Bereket
3. **ORGANİK:** Katma Değer
4. **BİYOKÜLTÜR:** Yükselen Değer
5. **TURİZM:** Çeşitlilikten Beslenme
6. **BULUŞMA:** Kültür-Kent-Su
7. **KÜLTÜRE ERİŞİM:** Keşif
8. **KAPI:** Sınırsız Sınırlar
9. **REKABET:** Bölgesel İşbirliği
10. **AHENK:** Kozmopolit Yapı

ÖZGÜNLÜK: İlkler Kenti

İlklerin kenti olması ile öne çıkan Kars, kimliğine işlemiş bu özelliğini sürdürmelidir. Kentin bu özgün yönünün zenginleştirilmiş bir kavramsal çerçevede, belki de bir rota kapsamında sunumu, Anadolu kültürünü tanıtmak için güzel bir fırsattır ve farklılık yaratacaktır. Bunun yanı sıra bir çok yeni uygulamaya Türkiye kapsamında öncülük etmesi, onu diğer kentlerden öteye taşıyacaktır. Yapılan projelerde yenilikçi yaklaşımların uygulanması, dünya gündeminin takip edilmesi gereklidir.

YÜKSEK YAYLA İKLİMİ: Bereket

Yüksek yaylaların soğuk iklimi, Kars'ın doğal bereketinin kaynağıdır. Kars'ın önemli bir kimlik değeri olan Kars balı, güzelliğini soğuk iklimde yaylalarda yetişen ender kır çiçeklerinden alır. Bu çiçekler, ilde tarımın yapılmadığı alanda yetiştirilir. Bu nedenle kimsasal madde içermeyen toprağın çiçeklerinden beslenen arılardan tamamen doğal bal elde edilir. Hayvancılıkta niceliksel olarak verimli görünmese de niteliksel olarak yüksek kalitede üretim de yine yüksek yayla ve otlakların bereketindedir. Modern yöntemlere geçilmeden hayvancılığın desteklenmesi ve çayır ile otlakların yüksek potansiyelinin aşırı otlatmaya karşı korunarak değerlendirilmesi gereklidir. Bunun içinse tarımsal peyzaj analiz ve değerlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

ORGANİK: Katma Değer

İlin üçte birini oluşturan geniş çayır ve otlaklara rağmen hayvancılık, katma değer düşüklüğü sebebiyle ancak küçük aile işletmeciliği şeklindedir. Mevcut durumda Kars'ta bireysel çabalarla yapılan organik üretimin yaygınlaştırılması, katma değer artışını sağlayacaktır. Organik üretim için gerekli arazi ve ürün dokusu ve kentteki üretim bilgisi, altyapının hazırlanmasını kolaylaştırmaktadır. Yem, küçük ve büyükbaş hayvan, kanatlı hayvan ve arıcılık, organik üretimde uzmanlaşılacak ürünlerdir. Üretilen organik ürünlerin tedarik zinciri ile uygun koşullarda saklanması ve pazarlanması, talep kontrolü doğrultusunda arzın yönetilmesi gerekmektedir. Üretim yapan köylüye düzenli verilecek bilgi desteği ve eğitimler, kapasitenin daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır.

40

BİYOKÜLTÜR: Yükselen Değer

Kars ili, biyolojik çeşitlilik açısından çok zengindir. Sadece Kuyucuk Gölü'nde kuş türü sayısı 220'dir. Bu göl, dünya çapında önem taşıyan bir alandır; Seçkin Turizm Cenneti (EDEN) ve RAMSAR alanı ilan edilmiştir. Türkiye'nin ilk özel doğa koruma amaçlı adası, göldeki Erden Adası'dır. Kızılçubuk Vadisi de biyokültür alanı olarak önem taşımaktadır. Kuzey Doğa Derneği, biyokültür alanında birçok çalışma yürütmekte ve bu konuyu yükselen değer olarak sunmaktadır. Dernek ve Orman ve Su İşleri Bakanlığı işbirliğiyle yapılan Kars, Erzurum, Ardahan, Artvin, Posof ve Gürcistan'ı bütünleştiren ve uluslararası düzeyde ilgi toplayan Sarıkamış Ormanları Yaban Hayatı Koruma Koridoru çalışması, dünya çapında adı duyulmuş bir çalışmadır. Biyokültürel çeşitliliğin tanıtım ve sunumu ekoturizm kapsamında değerlendirilmelidir ve koruma ilkelerine uyulmalıdır.

41

TURİZM:

Çeşitlilikten Beslenme

Kars'ta kültür üzerinden gelişecek tek yönlü turizm, mevcut talebin kültürel miras değeri üzerine yığılmasına sebep olacaktır. Bunun engellenmesi için, kente ve bölgeye gelen turistlerin farklı alternatiflere yönlendirilmesi gereklidir. Örneğin kış turizmi ve kayak merkezi olan Sarıkamış'ta yürüyüş, bisiklet ve manzaralı araç parkurları ile hayata geçirilen rotalar, doğa turizminin hem imaj hem de ekonomi açısından Kars'ın gelişimine katkıda bulunmasını sağlamıştır. Kentin ekolojik çeşitliliğinin görünürlüğü, tanıtım konusunda yapılan çalışmaların ardından artmıştır. Bu çalışmalar ileri götürülmeli, biyokültür çalışmaları ve kültür turizmi ile bütünleştirilmelidir. Organik tarım ve hayvancılık yapılması planlanan yerleşimlerle turizmin buluşma noktası olarak gastronomi çalışmaları ve üretim atölyeleri geliştirilmeli, konaklama imkanları açısından butik pansiyonculuk teşvik edilmelidir. Akyaka-Sarıkamış arasında geliştirilecek güzergahta turizm çeşitliliği ilkesi benimsenmelidir. Erzurum, Ağrı, Iğdır ve Ardahan ile turizm çeşitliliği odaklı bir çalışma, bölgesel ağ çalışmasında ele alınmalıdır.

BULUŞMA:

Kültür-Kent-Su

Kars'ın merkezinden geçen Kars Çayı, Kars Kalesi, kıyısında bulunan Türk hamamları, Taşköprü ve sivil mimari örnekleri gibi önemli kültürel yapıları ile birlikte kentliyle bir buluşma hattı oluşturur. Ancak koruma uygulamalarının yetersizliği ve süreç içinde yanlış değerlendirilen kıyı hattı, kent - su kenarı — kültür yapıları bağının kurulmasını engellemektedir. Su hattı boyunca uygulanacak projede, kültür yapılarının en az müdahale ile bakım ve restorasyonu, dokuyu bozan yapıların ve unsurların tespit edip gerekli müdahalenin yapılması, su kıyısının tasarımsal düzenlemesinin yapılması ve kentle buluşma odak noktalarının belirlenmesi, kültür değerlerinin silüetini etkilemeyecek birkaç noktada kentlinin geliştirdiği sanatsal müdahalelerin uygulanması gereklidir. Ayrıca suyun temizlenmesi amaçlı bir çalışma da yürütülmelidir.

KÜLTÜRE ERİŞİM:

Keşif

Kars'ın keşfedilmesi gereken kültürel mirasına erişim, ulaşım altyapısı açısından mümkün olmakla beraber daha geniş bir kitleye ulaşması için daha yaygın bir erişim stratejisine ihtiyaç vardır. Dijital uygulamalar ile mirasın tanıtımı, kente duyulan ilgiyi büyük oranda artıracaktır. Oluşturulacak dijital platformda öne çıkan alanlarda modellemelerin başlaması ve süreç içinde gelen talebe göre modellenecek alanların seçimi için önerilere açık olmalıdır. Kültür mirasının korunmasında katılımcılık benimsenmeli ve dijital ortamda koruma yaklaşımının geliştirilmesine ilişkin açık veri sistemi oluşturulmalıdır.

KAPI:

Sınırsız Sınırlar

Kars ili, geçmişten bugüne Anadolu'nun Kafkasya'ya açılan kapısı olarak bilinmektedir. Bir söylentiye göre kentin adı, Gürcü dilinde "kapı kenti" anlamına gelen "Karis Kalaki'den gelmektedir. İpekyolu'nun Anadolu'daki son durağı olan kentin en önemli kimlik unsurlarından biri olan bu konum, onun ilerideki rolüne ve belirlenecek stratejilere de yön vermelidir. Mevcut uluslararası TRACECA projesi kapsamında kurulacak ulaşım bağlantıları, kentin ticaret kapısını açacaktır. Ortak kültürel değerler çerçevesinde komşu ülke Ermenistan ile kurulacak ilişkiler bağlamında sınır kapısının açılması da önem taşımaktadır.

REKABET: Bölgesel İşbirliği

Gürcistan ve Ermenistan sınır hattında kalan Kars, Ardahan ve Iğdır illeri, mikro ölçekte farklılıklar içerse de ortak coğrafyanın sunduğu ortak kültürel, sosyal ve ekonomik değerlere sahiptir. Bölgesel bir işbirliği yaklaşımı, yurtiçi ve yurtdışı rekabette bölgeyi bir adım öteye taşıyacaktır. Turizm, tarım/ hayvancılık ve ürünlerin pazarlanması, lojistik konularında kentler birlikte çalışmalıdır. Bunun için bir işbirliği ağ planının hazırlanması, eylemlerden önce atılması gereken temel adımdır.

46

AHENK: Kozmopolit Yapı

Kars, Türkiye'nin çok kültürlü kentlerinin içinde kozmopolit yapısıyla en çok öne çıkanlardan biridir. Farklı etnik grupların ve bakış açılarının bulunduğu kentte, paylaşım ve katılımcılık en önemli unsur olarak ele alınmalıdır. Kentin kimliğinin sürdürülmesinde geleneksel bilgiden yararlanılmalı ve kültürün bir parçası olan dengbeçlik - aktarım geleneği sürdürülmelidir. Sosyal bütünleşmenin sürekliliği, aktarımın sürekliliği ile mümkündür.

47

			58 SIVAS	64 UŞAK	36 KARS					
			59 TEKİRDAĞ	65 VAN	70 KARAMAN	46 KAHRAMANMARAŞ				
	42 KONYA	50 NEVŞEHİR	60 TOKAT	66 YOZGAT	71 KIRIKKALE	49 MUŞ				
	43 KÜTAHYA	51 NİĞDE	61 TRABZON	67 ZONGULDAK	72 BATMAN	74 BARTIN	24 ERZİNCAN			
14 BOLU	44 MALATYA	52 ORDU	62 TUNCELİ	68 AKSARAY	73 ŞİRNAK	75 ARDAHAN	77 YALOVA	16 BURSA		
40 KIRŞEHİR	45 MANİSA	54 SAKARYA	63 ŞANLIURFA	69 BAYBURT	76 İĞDIR	78 KARABÜK		17 ÇANAKKALE		
41 KOCAELİ	01 ADANA							18 ÇANKIRI	79 KİLİS	
07 ANTALYA	04 AĞRI							80 OSMANİYE		
08 ARTVIN	03 AFYON							81 DÜZCE	47 MARDİN	
15 BURDUR	05 AMASYA	10 BALIKESİR	19 ÇORUM	30 HAKKARİ	53 RİZE	48 MUĞLA	55 SAMSUN	28 GİRESUN	09 AYDIN	
27 GAZİANTEP	06 ANKARA	11 BİLECİK	20 DENİZLİ	31 HATAY	38 KAYSERİ	57 SİNOP	56 SİİRT	29 GÜMÜŞHANE		
	02 ADIYAMAN	12 BİNGÖL	21 DİYARBAKIR	32 İSPARTA	39 KIRKLARELİ		37 KASTAMONU			
		13 BİTLİS	22 EDİRNE	33 İÇEL	25 ERZURUM					
			23 ELAZIĞ	34 İSTANBUL	26 ESKİŞEHİR					
				35 İZMİR						

81 KENT VİZYON